

Renovering av bakelit

Eftersom jag fått förfrågan om, hur man kan renovera slitna bakelittelefoner tänkte jag skriva några rader om detta. Som alla andra samlare men även i min kommersiella verksamhet har jag nu under 12 års tid konfronterats med bakelit i olika skick. Många timmar fyllda av slit, vedermödor, försök och misslyckanden har jag ägnat åt detta världens äldsta plastmaterial. Många gånger har jag förbannat dess uppfinnare, den belgiske kemisten Leo Baekeland, vars sällsamma produkt har skördat oräkneliga människoliv vid tillverkningen i sekelskiftets farliga fabriksmiljöer.

Ty bakelit tillverkas av rena giftet: fenol och formaldehyd och kan i sitt slutliga utförande vara svårt att skilja från närbesläktade material med liknande utseende. Flera olika har dessutom använt Ebonit (hårdgummi) till mikrofonskåp, Isolit till hörtelefonlock, Celluloid till taltrattar samt Hårdplast till mikrofoner, kåpor, nummerramar, fingerkivebottnar m.m.

Dessa liknande material tål inte samma hårdhända renovering, som bakeliten utan problem kan utsättas för. Därför är det viktigt, att särskilja de olika materialen vid renovering av en bakelittelefon från 30 - 60 talet. Är du osäker över vad en telefondetalj är tillverkad av, bakelit eller plast t.ex., behandla den då som om den vore gjord av ömtålig mjukplast. Så till själva renoveringsförfarandet! A & 0 är rengöringen. 40 - 50 - 60 år gammal smuts måste först avlägsnas. För att bäst komma åt överallt i alla vinklar och vrår rekommenderar jag, att apparaten demonteras i sina olika beståndsdelar. Även insida och baksida behöver nämligen oftast rengöras från de mest häpnadsväckande föroreningar, som antagligen omedvetet eller oavsiktligt men ibland med vett och vilja hamnat i apparatens innandömen. Vanligt är döda insekter, spindelväv, damm och dylikt men en gång har det hänt mig att jag hittat en slak kondom instoppad som dämpning av ringklockan på en BC 560! Sådant är inte roligt att ha med i samlingen.

För rengöring av bakelit använder jag kemiskt ren aceton. Den skadar inte bakeliten och brukar ta de mesta i beläggingsväg, smuts, fett och vissa färgstänk och lämnar omedelbart en torr yta, som är lätt att inspektera. Dessutom är produkten billig (10 - 12:-/liten flaska), finns i de flesta affärer och varuhus samt är lätt och snabb att arbeta med. Spruta bara ut en skvätt på en ren tygtrasa av linne eller bomull och gnugga. Vid svår smuts, upprepa behandlingen då acetonet avdunstar snabbt. Sörj därför alltid för ordentlig ventilation annars får du huvudvärk efter en stund!

Vissa typer av tak- eller väggfärgstänk tar inte acetonet. Sådana är särskilt vanliga på väggapparater, som kan vara rejält nedstänkta och påkletade då de slöa målarna inte täckte över eller monterade loss kåporna från väggen innan de började blaska på. Sådana stänk brukar jag peta bort med en liten, skarp instrumentskruvmejsel. Är man bara försiktig och lätt på hand blir det inga repor på bakeliten.

För andra detaljer tillverkade i plast, isolit och ebonit använder jag sprit som rengöringsmedel. T-sprit är enklast och billigast. Men K-sprit, som man håller i tanken på bilen för undvikande av isproppar tycker jag fungerar bättre, då den inte luktar så äckligt som T-doja. Men tänk på att aldrig tvätta en gammal taltratt med sprit eller aceton då dessa medel skadar cellulouiden!

Har du fått bakelitdetaljerna rena är det lättare, att inspektera deras skick. Är de hela, oskadade och blanka eller spruckna, repade och matta? Sprucken bakelit är åtminstone inte jag mannen att göra osynliga lagningar på. Visst kan man limma en spricka i en sällsynt apparatkåpa eller spackla igen och måla över ett hål, men perfekt blir aldrig resultatet aldrig. Därför brukar jag aldrig köpa en apparat med spräckt eller trasig kåpa om det inte är en ytterst sällsynt modell. Med skadade lösa detaljer till exempel fingerskiva eller mikrotelefon är det lite enklare, då dessa är lättare att finna som utbyte. En sprucken mikrofonlåsring (vanligt fel) är t.ex. inget problem att ersätta och behöver inte avskräcka från köp. Men tänk på att pruta! –

Så till problemet med nermattad bakelit, som tyvärr är väldigt vanligt och orsakas av en mängd faktorer: solljus, handsvett, kemiskt aggressiv luftmiljö m.m. Att återfå perfekt pressglans på ytan av en sådan apparat är mig veterligen inte möjligt. Men det går ändå, att polera upp ytfinishen ganska bra med polerpasta innehållande slipmedel. Jag själv använder Autosol, som ger bra slipeffekt utan att repa och dessutom lämnar en torr, hård och glansig yta vid efterpolering. Medlet är egentligen avsett för kromdetaljer på bilar men tillverkaren rekommenderar det även till plastdetaljer. Autosol är lätt att hitta på välsorterade bensinmackor och finns på tub eller enkilos burk. Appliceras ganska rikligt med mjuk, torr trasa, gnuggas rätt kraftigt och efterpoleras 2 gånger med nya, rena trasor. Ju kraftigare mattad ytan är, desto hårdare måste du gnugga och eventuellt upprepad behandlingen. Fördelen med Autosol är, att medlet ger en torr, smetfri yta vilket är lätt att hålla ren från fingeravtryck o.d. Ibland kan det ha skett färgförändringar i bakeliten efter långvarig exponering för solljus. Den kan ha antagit en brun- eller gråaktig ton vilken inte förändras efter polering med Autosol. Då brukar jag behandla den missfärgade detaljen med bilvax innehållande färgpigment, s.k. "Color-Magic" (finns även under andra fabriksnamn). Medlet finns förutom i svart även i alla möjliga andra nyanser vilket kan vara bra att veta, om du har en vinröd eller mossgrön bakelitapparat. Djupa hack eller repor i bakelit är ett svårt kapitel. Egentligen är de liksom alla annan förslitning att betrakta som patina på en begagnad apparat. På en matt bakelitdetalj, som man valt att polera, kan man dock först slipa bort sådana skador.

Använd då mycket fint slippapper (800 eller finare) och slipa för hand. Då blir naturligtvis ytan matt men kan åter poleras upp till förvånansvärd bra glans med Autosol.

Till sist vill jag säga att de här renoveringstipsen är mina subjektiva reflektioner. Det är alltid upp till dig själv som enskild samlare, att göra din personliga bedömning av skick och renoveringsbehov på dina apparater. Har du synpunkter eller ytterligare bra renoveringstips skulle jag gärna se, att du tog upp dem i detta vårt gemensamma forum!

Malmö i oktober 1997 Seke Karlsson